

ЦИФРОВІ ТОВАРИ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Маслов Д. С.

кандидат економічних наук,

старший науковий співробітник відділу розвитку підприємництва

Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень

Національної академії наук України

м. Одеса, Україна

Процес цифровізації усіх сфер економічного життя суспільства набуває все більших масштабів. У відповідь на це економісти-дослідники розробляли теорії для наукового осмислення нових цифрових явищ. Концепція товару як основної категорії товарного виробництва також зазнала впливу цифровізації: деякі старі товари отримували цифрову форму, але і виникали зовсім нові товари, що до початку процесу цифровізації не існували взагалі. Дослідники, що займалися такими явищами, здебільшого розглядали їх не як товари, а як блага, точніше, як публічні блага, стверджуючі, що цифрові блага і публічні блага мають багато спільних рис. Але, якщо розглядати не абстрактне виробництво корисних речей, а товарне виробництво, то доцільнішим є дослідження саме цифрових товарів, а не цифрових благ.

Цифрові блага загалом розглядалися як синонім до інформаційних благ, як усе, що може зберігатися у пам'яті комп'ютера у вигляді бітового рядку та передаватися через інтернет [1, с. 2; 2, с. 3]. Проблема цього визначення полягає в тому, що потенційну можливість кодування інформації у вигляді бітового рядку називають достатнім критерієм для визначення цифрового блага. Сама по собі потенційна можливість кодування не робить об'єкт цифровим благом. Потенційна можливість ніколи не може бути характеристикою, що визначає сутність об'єкту. Об'єкт є тим, що він є і що він робить, він не є тим, чим він може бути потенційно. Цифрові блага можуть мати аналоги поза комп'ютерною мережею, але то не будуть цифрові блага. Точнішим визначенням цифрового блага буде «об'єкт, що має корисність та споживається у вигляді бітового рядка». Виходячи з цього, цифровий товар – це цифрове благо, що має ціну, підлягає обміну на ринку.

Цифрові товари можна класифікувати за критерієм тривалості. Тривалість для благ визначалась як здатність блага виконувати свою функцію, задовольняти потребу протягом одного або багатьох актів

споживання. Відповідно існують нетривалі та тривалі блага. Що стосується товарів, то доцільніше розглядати тривалість по відношенню не до властивостей товарів як корисних речей, а по відношенню до здатності зберігання вартості.

Нетривалі товари повністю знищуються при першому акті споживання, вони втрачають споживну вартість та мінову вартість. Те, що залишається від цих товарів після їхнього споживання, може мати вартість, але буде слугувати вже для задоволення іншої потреби, ніж перший товар, тобто буде вже іншим товаром. Нецифрові нетривалі товари втрачають вартість після першого акту споживання через те, що вони фізично знищуються. Але це не відбувається з цифровими товарами. Цифрові нетривалі товари втрачають вартість через те, що інформація, яка записана на цифровому носії, втрачає споживну вартість, вона стає непотрібною після першого акту споживання. Це відбувається з багатьма фільмами, книгами, музикальними творами. Такі зразки цифрових товарів втрачають інтерес споживача дуже швидко, тільки відносно невелика кількість фільмів, книг, музикальних творів стають «класикою» та продовжують купуватися та споживатися протягом років і десятиріч.

Тривалі товари не знищуються після першого акту споживання, але втрачають свою вартість поступово. Це побутові товари тривалого користування, промислове обладнання, будівлі та ін. Тривалі товари втрачають вартість внаслідок фізичного та морального зношення. Оскільки цифровий товар – це єдність інформації та носія, то можливо розглядати як зношення носія, так і зношення інформації. Очевидно, що інформація підлягає тільки моральному зношенню. З іншого боку, носій, на якому записана інформація, підлягає як моральному, так і фізичному зношенню. Дискета, на якій зберігається комп'ютерна програма, може бути пошкоджена внаслідок її використання та втратити через це функціональність, споживну вартість і мінову вартість. Дискета також може застаріти морально, вийти з використання внаслідок технічного прогресу та бути заміненою диском. Дискети майже повністю вийшли з використання до кінця 1990х років. Але програма, що була записана на дискеті, також може застаріти, через що даний цифровий товар більше не зможе виконувати свою функцію – задовольняти потребу споживача. Це старіння є моральним старінням.

Перманентні товари – це товари, які не втрачають вартість внаслідок споживання, в результаті фізичного та в результаті морального зношення. Не втрачати вартість в результаті фізичного зношення їм допомагає те, що ці товари мають цифрову форму. А те, що вони не підлягають моральному зношенню та не знищуються після кожного акту споживання, зумовлене їх економічною сутністю [3]. До перманентних

товарів можна віднести гроші, безстрокові цінні папери, криптоактиви. Гроші або цінні папери у цифровій формі насправді існують у відриві від носія, тому що вони можуть переміщуватися між різними видами носіїв. При переміщенні цих товарів відбувається не копіювання (як у випадку звичайних цифрових товарів), а дійсне переміщення – гроші зникають в одному місці та з'являються в іншому. Звісно, «місце» тут не обов'язково є географічним поняттям, це можуть бути різні економічні суб'єкти, навіть якщо вони фізично знаходяться в одному місці.

Перманентні товари не є вічними, вони можуть зникнути, втратити вартість, коли зникне соціальне середовище, що викликає їх до життя. Але така втрата вартості не буде пов'язана зі споживанням або з моральним зношенням.

Класифікація цифрових товарів за критерієм тривалості дозволяє визначити специфіку відтворення товарів з кожної групи. Специфіка відтворення, у свою чергу, впливає на ціноутворення та стратегії побудови бізнес-процесів на фірмах для отримання прибутку від виробництва та продажу цифрових товарів. Нетривалі цифрові товари мають постійно відтворюватися, але це відтворення буде відрізнятися від нетривалих нецифрових товарів. Нетривалі нецифрові товари мають бути відтворені як точні копії тих товарів, на заміну яким вони прийшли. Іноді будуть створюватися такі нові товари, що будуть якісно відрізнятися від попередніх товарів та замінятимуть їх у наступних актах споживання. Для нетривалих цифрових товарів в основному відтворення буде полягати у виробництві товарів, що якісно відрізняються від попередніх. Наприклад, фільм того самого жанру, що і попередній, або нова частина популярної франшизи. Ці товари мають заново створюватися кожен рік або частіше, та процес їхнього виробництва змінюється незначно. Для тривалих цифрових товарів у ціноутворенні бере участь тільки та частина сукупного обсягу, яка безпосередньо є предметом відтворення у даних рік. Перманентні цифрові товари не знищуються при споживанні, не застарівають внаслідок технічного прогресу, та не потребують відтворення.

Література:

1. Quah, D. Digital goods and the new economy. *CEP Discussion paper*. 2003. CEPDP0563(563), P. 1–44.
2. Shapiro, C., Varian, H. Information rules: A strategic guide to the network economy. Boston: Harvard Business School Press, 1999. 352 с.
3. Маслов Д. С. Сучасні гроші та державний борг. *Path of Science. International Electronic Scientific Journal. Section: «Economics»*. 2019. Vol. 5, № 2. P. 3011–3017. DOI: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.43-4>.